

POLITIZACIJA RELIGIJE U POSTSOCIJALISTIČKIM DRUŠTVIMA

Šaćir Filandra

Fakultet političkih nauka, Sarajevo, B&H

Instrumentalizacija religije u političke svrhe fenomen je zajednički svim postsocijalističkim društvima Srednje i Istočne Evrope. „Kraj ideologije“ ili bolje rečeno kraj stoljeća ideologija ostavio je jedan ideološki vakuum u kome se kao sredstvo kolektivne identifikacije i socijalizacije ljudi na ovim prostorima Evrope pojavljuje ideologija nacionalizma. Budući je ideologija nacionalizma po sebi krajnje teorijski, filozofski insuficijentna ta ideologija je kao svoje pomoćno sredstvo iskoristila religijske sadržaje. Utopijski sadržaji religijskih nauka počinju se koristiti kao metafizički legitimacija krajnje profanih nacionalističkih diskursa, u teorijskom smislu, dok se na praktično-političkoj ravni religijske institucije instrumentaliziraju za gradnju novih nacionalno-političkih subjekata.

Ti novi nacionalno-politički subjekti, nove nacionalne države na južnoslavenskom jugu, nošene idejom vlastitog, dominantnog li čak čistog etnonacionalnog prostora kao vlastitog nacionalnog prostora logikom nacionalizma nužno zapadaju u zločinačke politike. Svi oblici nasilnog isključenja Drugog i Drugačijeg, a čiji se raspon mjera kretao od genocida, preko koncentracijskih logora do etničkog čišćenja, bili su zločinački. Da bi se od aktera nacionalnih politika ovakva praksa opravdavala pred svojom i svjetskom javnošću, da bi se, u konačnici, motivirali izvršioци ovakve zločinačke prakse, nužno je bilo pronaći dublje, svetije, opravdanje za ovakve radnje. U takvim prilikama često se pribjegavalo religijskim sadržajima kao instancama kojima se nastajala legitimirati loša politička praksa.

Na ovaj način je je u okviru svih naroda na južnoslavenskom jugu tokom ratova u raspadu Jugoslavije došlo do sraza jednog dijela političke i vjerske elite.

* * * * *

ODNOS IZMEĐU TRANSENDENTNOG I SVJETSKOG

Muhamed Filipović

*Akademija znanosti i umjetnosti B&H, Sarajevo, B&H
Bošnjačka akademija nauka i umjetnosti, Sarajevo, B&H
Sveučilište u Sarajevu, Filozofski fakultet, Sarajevo, B&H*

Kad se govori o odnosu religije i politike, tada je od najvećeg značaja da se jasno definiraju oba pojma koja ulaze u diskurs i da se ne dopusti miješanje njihovog sadržaja, obima i ranga u sistemu onih pojmova kojima se pokušava objasniti cjelina postojanja. U tom kontekstu moramo voditi računa da je religija a pod tim podrazumijevamo sve one religije koje tradicionalno nose nazive “religije knjige” tj. objave izlažu odn. predstavljaju način stvaranja svjetonazora na temelju poimanja apsolutnog bića koje se naziva Bog. Pod pojmom Boga razumijemo postojanje apsolutne moći, sveobuhvatnog uma i neograničene moći produkcije svega što postoji kao i zakonodavca svim bićima koje je svojom stvaralačkom moći božansko biće dalo svojstvo postojanja. Pojam religije naravno nije identičan sa pojmom božanstva pošto u ljudskoj historiji postoje različiti pojmovi o apsolutnom biću pa stoga i različiti načini njegovog opravdanja u skladu sa onim što je Georg Wilhelm Friedrich Hegel definirao tako da je teologiju tj. učenje određene religije o Bogu nazvao objašnjenjem onoga što postoji a ne njegovom definicijom u smislu uspostavljanja. Teologiji je dakle, istina o Bogu zadana i to činjenicom da Bog sebe objavljuje u objavi, u istini koju na različite načine saopćava ljudima stoga ljudi ne mogu tu istinu dovoditi u pitanje nego je samo na različite načine interpretirati i tumačiti.

Kad se radi o politici tada se mora jasno razgraničiti područje političko od područja vjerskog odnosno tada se mora znati i imati u vidu da se vjera odnosi na sveukupnost postojanja i djelovanja svih elemenata koje čine kosmičku odnosno svjetsku cjelinu i u tom smislu religija nastoji razumjeti, interpretirati ono što je preko granica svakoga uma i što samo uspostavlja um kao instrument svoga izlaganja i opravdanja. Politika pak, s druge strane se odnosi na isključivo ono što karakteriše ljude i njihov način života koji izlazi iz granica prirodnog tj. onoga što je priroda dala kao okvir i način života svojih tvorevina i zasniva se na ljudskim djelovanjima a ljudska djelovanja koliko god preko uma ili pameti bila vezana za ono što je božansko odn. transcendentalno i što spoznajemo putem objave dakle što nam je stavljeno na raspolaganje da ga razumijemo, ili ne razumijemo, usvojimo ili ne usvojimo ipak u najvećoj mjeri zavisi od prirode našeg uma i onoga što ga pokreće u proizvodnji ljudskog načina života. To što pokreće ljudsko mišljenje i aktivnost u smislu stvaranja uvjeta za život na ljudski način vezano je za ljudsku spoznaju o prirodnim